

Anne Binderkrantz

Organisationerne og indflydelsen: Hvordan interesseorganisationer søger indflydelse på offentlig politik¹

Dansk litteratur om interesseorganisationers indflydelse på offentlig politik har primært beskæftiget sig med organisationernes direkte deltagelse i politiske beslutningsprocesser. Organisationer benytter sig imidlertid også af mere indirekte strategier, hvor mobilisering af medlemmer og brug af medierne spiller en vigtig rolle. Artiklen giver en oversigt over den litteratur, der er relevant til en forståelse af de forskellige indflydelsesstrategier, interesseorganisationer benytter sig af. Der er tale om litteratur fra forskellige forskningstraditioner, der ikke i særlig vidt omfang har ladet sig inspirere af hinanden, men med et analytisk udgangspunkt i organisationernes indflydelsesstrategier er det muligt at kombinere indsigterne fra disse forskellige forskningstraditioner.

Interesseorganisationers rolle i den politiske proces og omfanget af organisationers indflydelse på offentlig politik har været et centralt tema for international statskundskab igennem hele det seneste århundrede. I dansk sammenhæng kom spørgsmålet imidlertid først for alvor på den forskningsmæssige dagsorden i sidste halvdel af 1970'erne (Ronit, 1998: 4). Interessen blev rettet mod korporative tendenser i samspillet mellem interesseorganisationer og offentlige myndigheder, og dermed mod organisationernes direkte deltagelse i politiske og administrative beslutningsprocesser (Buksti, 1982: 14-15). Særligt organisationernes rutinemæssige inddragelse i forvaltningens beslutninger tiltrak sig opmærksomhed, men der blev også peget på segmenteringstendenser i den politiske proces og eksistensen af subsystemer inden for forskellige politikområder bestående af politikere, organisationer og embedsmænd (Damgaard, 1986: 273).

Senere forskning har i vidt omfang fulgt de spor, der blev lagt ud af de første organisationsforskere. Et fællestræk ved størstedelen af dansk forskning i interesseorganisationers politiske rolle er således et analytisk udgangspunkt i organisationernes integration i offentlige beslutningsprocesser (Buksti, 1982: 15; Christiansen og Sidenius, 1999: 22). Det gælder ikke alene den forskning, der også metodisk tager udgangspunkt i myndighedssiden, men også, når der for eksempel foretages spørgeskemaundersøgelser blandt organisationerne (Christiansen og Nørgaard, 2003a: 95). Samspillet mellem forvaltning og organisationer og korporative tendenser i dette, er det område, der tiltrækker sig størst interesse, mens det dog også er blevet påvist, at Folketinget spiller en stadigt vigtigere rolle i organisationernes påvirkningsforsøg (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999b: 208-211; Christiansen og Rommetvedt, 1999; Christiansen og Nørgaard, 2003a: 13, 174-218). Resultatet er ganske stor indsigt i organisationernes institutionaliserede deltagelse i offentlige beslutningsprocesser og også i lidt bredere forstand i organisationernes direkte relationer til offentlige beslutningstagere.

Der findes derimod kun meget begrænset viden om danske interesseorganisationers anvendelse af mere indirekte indflydelsesstrategier, hvor medlemmerne eksempelvis mobiliseres til at lægge pres på beslutningstagere eller medierne inddrages i forsøg på at påvirke befolkningens holdninger eller den politiske dagsorden. Samtidig har forskningen qua sit udgangspunkt i korporatismen privilegeret de statslige aktørers betydning for organisationernes indflydelsesmuligheder, mens organisationernes strategiske overvejelser har været genstand for mindre interesse. Implicit er det således blevet antaget, at organisationerne automatisk vil benytte sig af de muligheder for direkte deltagelse i beslutningsprocesser, som de tildeles af offentlige beslutningstagere – selv om det dog anerkendes, at deltagelse i offentlige beslutningsprocesser også kan medføre begrænsninger i forhold til anvendelse af andre strategier (Christiansen og Nørgaard, 2003c: 179-180).

I modsætning til tidligere forskning tager denne artikel sit analytiske udgangspunkt i interesseorganisationernes indflydelsesstrategier, og giver en oversigt over litteratur, der er relevant for forståelsen heraf. I første række er hensigten at opstille en analyseramme, der er velegnet til forståelse af danske interesseorganisationers indflydelsesstrategier, men afslutningsvis vil det blive overvejet, i hvilket omfang analyserammen også kan finde anvendelse i landekomparative analyser. Mens myndighederne hidtil har været sat i centrum, er det her organisationerne, der fokuseres på. Interesseorganisationer opfattes som politiske aktører, der søger indflydelse på offentlig politik, og anvender et bredt spektrum af strategier i forsøget på at opnå denne indflydelse. Med dette udgangspunkt kan såvel institutionaliserede relationer, hvor politikken bliver til i et tæt samspil mellem organisationer og beslutningstagere som løsere relationer, hvor organisationerne bruger indirekte midler som for eksempel mediekampagner, indfanges.

Ser man på resultaterne af de seneste ti års danske studier af organisationers indflydelse på offentlig politik findes en række forhold, der taler for et analytisk udgangspunkt, der ikke på forhånd privilegerer en bestemt type af relationer mellem interesseorganisationer og offentlige beslutningstagere. For det første tyder meget – som nævnt ovenfor – på, at Folketinget har fået en mere central placering i den politiske proces og dermed også i organisationernes påvirkningsforsøg (Binderkrantz, 2003). For det andet peger studier af forskellige politikområder på, at tidligere veletablerede netværk mellem organisationer og embedsmænd er blevet udfordret eller ligefrem opløst (Albæk, 1997: 74; Daugbjerg, 1998). For det tredje har korporatismen været under opbrud i de seneste årtier, og der har været en nedgang i hvert fald i den formaliserede korporatisme. Organisationerne har dermed ikke længere den samme selvfølgelige adgang til korporative beslutningsfora som tidligere (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999b; Blom-Hansen, 2000; Christiansen og Nørgaard, 2003a: 210). Endelig betyder påvirkning af medier og opinion mere end tidligere og selv veletablerede interesseorganisationer benytter sig i stigende grad af mediestrategier og forskellige former for mobilisering (Albæk, 1997: 73-75; Andersen og Hansen, 1991: 19-21; Christiansen og Nørgaard, 2003a: 93-94).

Man skal være varsom med at overfortolke udviklingen. Med til billedet hører også kontinuitet i organisationernes relationer til statslige aktører. Der findes fort-

sat en norm om, at forvaltningen inddrager berørte interesser i beslutningsprocesser, organisationerne lægger stadig stor vægt på deres kontakter til embedsmænd, og på nogle politikområder er inddragelsen af organisationer ligefrem styrket (Christiansen og Nørgaard, 2003a: 91- 111; Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999b; Blom-Hansen, 2001: 407). Mest retvisende er det derfor nok at tale om større diversitet og kompleksitet i organisationernes politiske rolle (Buksti, 1993: 101-112; Christiansen, 1998: 120-121; Pedersen, 1998: 210). En del af samspillet mellem organisationer og beslutningstagere har en institutionaliseret karakter, hvor korporative relationer til forvaltningen står centralt; i andre situationer må organisationerne søge indflydelse på politiske processer, hvor parlament og medier spiller en betydelig rolle, og hvor adgangen til korporative arenaer ikke er til stede.

Artiklen giver en oversigt over den litteratur, der er relevant for forståelsen af interesseorganisationers indflydelsesstrategier i disse forskellige situationer. Udover dansk forskning inddrages såvel anden europæisk som amerikansk litteratur, idet der her findes en række relevante bidrag, der beskæftiger sig med aspekter af organisationsstrategier, der ikke har været belyst i en dansk kontekst. Der er tale om bidrag fra ret forskellige forskningsmiljøer, der ikke i særlig vidt omfang har ladet sig inspirere af hinanden (Baumgartner og Leech, 1998: 121; Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999a: 7). Dansk forskning i interesseorganisationers indflydelse har som nævnt i høj grad fundet sted inden for korporatismetraditionen, og herudover har enkelte danske forskere ladet sig inspirere af netværkstraditionen, hvor fokus er på eksistensen af mere eller mindre lukkede netværk inden for forskellige politikområder (Daugbjerg, 1998). Disse to traditioner har generelt optaget mange europæiske forskere, og udover den danske litteratur trækker artiklen primært på den britiske netværklitteratur og den skandinaviske korporatismelitteratur. Sidstnævnte adskiller sig fra andre dele af korporatismelitteraturen ved sin relativt snævre definition af korporatisme som organisationers institutionaliserede og privilegerede deltagelse i offentlige beslutningsprocesser (Molina og Rhodes, 2002).

Også amerikanske forskere har studeret de mere eller mindre fast institutionaliserede netværk og subsystemer, der findes på forskellige politikområder (Berry, 1989). Inden for amerikansk forskning findes desuden en ældre, pluralistisk tradition, hvor organisationerne i høj grad sættes i fokus (Truman, 1951). Det er da også inden for amerikansk forskning, at organisationers indflydelsesstrategier mest eksplicit er blevet teoretiseret og undersøgt, og der findes derfor mange relevante bidrag til forståelsen af organisationers strategier. Den pluralistiske tradition interesserer sig til gengæld ikke i særlig vidt omfang for den rolle, statslige aktører og statslig politik spiller for organisationernes indflydelsesmuligheder (Mahoney, 2003: 4).

Endelig inddrages bidrag fra forskningen i nye sociale bevægelser. Denne forskningstradition er udviklet adskilt fra forskningen i interesseorganisationer, idet sociale bevægelser er blevet opfattet som et særskilt forskningsobjekt. Når traditionen er interessant i nærværende sammenhæng, er det fordi disse organisationer markerer sig ved anvendelsen af andre typer indflydelsesstrategier end traditionelle interesseorganisationer – som for eksempel mobilisering og direkte aktioner (Grant, 2000: 10; Kriesi, 1996: 153).

Det følgende afsnit diskuterer den nærmere definition af organisationsstrategier, samt, hvordan de forskellige forskningstraditioner kan bidrage til en forståelse af disse. Herefter følger et afsnit om de faktorer, der må forventes at have betydning for organisationers valg af strategi. Artiklen afsluttes med en diskussion af, hvordan et analytisk udgangspunkt i organisationernes indflydelsesstrategier kan bringe nye indsigter af empirisk, teoretisk og normativ karakter.

Organisationers indflydelsesstrategier: direkte og indirekte strategier

Interesseorganisationer diskuteres her i deres rolle som politiske aktører, der søger indflydelse på offentlig politik. Indflydelsesforsøgene kan rette sig mod alle faser i den politiske proces, ligesom de kan udspringe både af et ønske om, at der skal træffes politiske beslutninger på et område og et ønske om helt at undgå offentlig indblanding eller om at afværge ubehagelige beslutninger (Gullberg og Helland, 2003: 9-10). Centralt er, at organisationer, der søger politisk indflydelse, må vælge, hvornår de vil engagere sig, hvilke aktører de vil fokusere på, og hvilke metoder de vil bruge. Organisationerne har altså visse frihedsgrader med hensyn til, hvornår og hvordan de vil engagere sig, men analyser af organisationernes strategier må samtidig fokusere på de faktorer, der begrænser organisationernes strategivalg (Jordan og Maloney, 1997: 184; Smith, 1990: 319-320).

Indflydelsesstrategier anvendes som betegnelse for organisationers overordnede tilgang til forfølgelsen af deres politiske mål (Berry, 1977: 212), mens taktikker er betegnelsen for de individuelle aktiviteter en strategi består af (Milbrath, 1963: 41). En organisation kan for eksempel have en strategi, der sigter mod at skabe et flertal udenom regeringen for at foretage ændringer i et lovforslag. Konkrete taktikker kunne i den forbindelse være et foretræde for det relevante folketingsudvalg, skriftlige henvendelser til alle partiets ordførere og personlige møder med ordførerne fra oppositionspartierne. Ideen er, at der bag organisationens valg af strategi ligger overvejelser om, hvordan organisationen med størst sandsynlighed kan realisere sine politiske mål, og at de taktikker organisationen vælger, ligger i forlængelse af den overordnede indflydelsesstrategi.

Indflydelsesstrategier diskuteres typisk som forsøg på umiddelbart at opnå substantiel indflydelse – for eksempel som forsøg på at påvirke behandlingen af en lov. Organisationernes relationer til offentlige beslutningstagere begrænser sig imidlertid ikke til enkeltstående tilfælde, men har karakter af gentagen interaktion. I konkrete undersøgelser af organisationers strategier inkluderes da også ofte aktiviteter, som ikke sigter mod konkrete beslutninger, men snarere mod opbygning af et indflydelsesberedskab. Det gælder for eksempel organisationers indsats for at tiltrække medlemmer samt deres opbygning af tætte relationer til forskellige aktører (Baumgartner og Leech, 1998: 66; Rommetvedt et al., 2001: 428). En central pointe inden for både korporatisme- og netværkslitteraturen er netop, at der over tid opbygges institutionaliserede relationer mellem aktørene inden for forskellige politikområder, og det er oplagt, at organisationerne vil arbejde på at sikre en privilegeret stilling i disse.

Der kan med andre ord skelnes mellem kortsigtede forsøg på at opnå substantiel indflydelse og mere langsigtede beredskabsopbyggende strategier, hvor der

opbygges organisationel kapacitet og etableres forbindelser til væsentlige aktører på tværs af emner og over tid (Baumgartner og Leech, 1998: 154-155; Hillman og Hitt, 1999: 828; Rucht, 1990: 164). Der kan desuden skelnes mellem strategier, der retter sig direkte mod offentlige beslutningstagere og strategier, der søger at påvirke politikken ad mere indirekte vej (Christiansen, 1999: 153; Gullberg og Helland, 2003: 10). De direkte strategier kan yderligere opdeles alt efter, om de retter sig mod aktører i forvaltningen eller mod politikere og partier. Selv om det er relationerne til forvaltningen, der har fået størst opmærksomhed i skandinavisk korporatismeforskning, ligger påpegningsen af disse to direkte indflydelseskanaler i forlængelse af Rokkans klassiske opdeling i en numerisk kanal, hvor stemmer er afgørende og en korporativ kanal, hvor interessegrupper kan få indflydelse qua deres besiddelse af andre ressourcer (Rokkan, 1966: 107). De indirekte strategier kan opdeles alt efter, om de retter sig mod medierne eller sigter mod at mobilisere medlemmer og andre i for eksempel brevskrivningskampagner eller demonstrationer. Nedenfor gives en skematisk oversigt over de forskellige typer af strategier og nogle eksempler på de konkrete taktikker, der kan indgå i de forskellige strategier:

Tabel 1. Oversigt over organisationsstrategier og eksempler på taktikker

	Direkte strategier		Indirekte strategier	
	<i>Forvaltningsstrategi</i>	<i>Parlamentarisk strategi</i>	<i>Mediestrategi</i>	<i>Mobiliseringsstrategi</i>
<i>Beredskabsopbygning</i>	Sikre plads i råd, nævn og udvalg Løbende kontakter til embedsmænd	Økonomiske bidrag til partier Løbende kontakter til parlamentsmedlemmer	Mediedækning af aktiviteter Løbende kontakter til journalister	Sikre højt medlemstal og aktivitetsniveau Løbende kontakter til andre organisationer
<i>Substantiel indflydelse</i>	Kontakte ministre og embedsmænd Indsende hørings-svar Benytte klage- og ankemuligheder	Kontakte folketingsudvalg Kontakte de politiske partiers ordførere Kontakte partioorganisationer	Indrykke annoncer i medier Udsende pressemeddelelser og holde pressemøder Offentliggøre analyser og undersøgelser	Arrangere demonstrationer og aktioner Opfordre medlemmer til at kontakte beslutningstagere Indgå i alliancer med andre organisationer

Den litteratur, der mest eksplicit diskuterer forskellige typer af strategier over for hinanden, skelner mellem insiderstrategier, der bygger på tæt konsultation med politiske og administrative beslutningstagere og outsiderstrategier baseret på offentlig appel, massemedier og mobiliseringer (Gais og Walker, 1991: 103). Anvendelsen af betegnelserne 'insider' og 'outsider' afspejler traditionens sammenkædning af den enkelte organisations status som insider- henholdsvis outsider-gruppe med anvendelsen af forskellige strategier, samt en antagelse om, at grupper generelt vil foretrække insiderstatus (Jordan og Maloney, 1997: 181). Der kan

imidlertid med fordel skelnes mellem status og strategi, idet strategien vælges af gruppen, mens status tilskrives gruppen af de offentlige beslutningstagere (Maloney et al., 1994: 29). Hertil kommer, at ikke alle interesseorganisationer i alle situationer nødvendigvis vil foretrække at deltage som insidere i offentlige beslutningsprocesser. Nogle mål forfølges bedre gennem en medieorienteret strategi end gennem tætte samspil med myndighederne, ligesom der kan følge begrænsninger med insideradgang til beslutningsprocesser, som kan gøre denne mindre attraktiv (Christiansen og Nørgaard, 2003c: 183).

Et af de spørgsmål, der diskuteres i denne litteratur er, hvorvidt det giver mening at karakterisere interesseorganisationer som henholdsvis insider- og outsidergrupper afhængigt af enten deres strategivalg, den status de tildeles af beslutningstagere eller begge dele. I den nært beslægtede britiske netværkslitteratur er pointen netop, at eksistensen af netværk strukturerer de politiske beslutningsprocesser, og giver vidt forskellige muligheder til de grupper, der er henholdsvis inden for og uden for netværket (Daugbjerg, 1998: 79; Rhodes og Marsh, 1992). Samtidig kan der argumenteres for, at det er vanskeligt simultant at forfølge insider- og outsiderstrategier (Berry, 1977: 139-140; Christiansen, 1998: 123; Christiansen og Nørgaard, 2003c: 179-180; Grant, 2000: 20). Store dele af litteraturen modstiller således logikken i tætte forhandlinger med statslige aktører med de spilleregler, der karakteriserer mediestrategier (Christiansen og Nørgaard, 2003b: 22-23).

Empirisk viser det sig imidlertid, at også ressourcestærke organisationer med insideradgang til offentlige beslutningsprocesser anvender medieorienterede strategier. Det kan blandt andet skyldes, at forskellige strategier kan tages i brug i forskellige faser af beslutningsprocessen og med forskellige formål (Christiansen og Nørgaard, 2003b: 22). Samtidig peger flere forfattere på, at det generelt er muligt for samme organisation at anvende forskellige strategier, fordi beslutningstagere respekterer, at organisationer i nogle sammenhænge bidrager til at skabe ubehagelig interesse fra mediernes og offentlighedens side samtidig med, at de i andre sammenhænge deltager i interne beslutningsfora (Page, 1999: 212; Richardson, 1993: 90). Hertil kommer, at britiske studier viser, at de fleste interesseorganisationer har mindst ét insiderkarakteristika, hvorfor en simpel dikotomi langt fra indfanger variationen mellem organisationer (Maloney et al., 1994: 24; Page, 1999: 209-210).

Direkte strategier: kontakter til forvaltning og parlament

I dansk og skandinavisk forskning har der været stor interesse for det, der ovenfor betegnes som forvaltningsstrategien. Forskningen har traditionelt fokuseret på institutionaliserede samspil mellem interesseorganisationer og embedsmænd (Christiansen og Sidenius, 1999: 22-23; Blom-Hansen, 2001), men der er også peget på kontakter med ad hoc præget karakter (Christiansen og Rommetvedt, 1999: 196-197; Hermansson et al., 1999: 12-13). Beredskabsopbyggende forvaltningsstrategier må karakteriseres som korporative, idet organisationerne her sigter mod at skabe faste, institutionaliserede relationer til forvaltningen, mens strategier i forhold til konkrete beslutninger kan omfatte både korporative elementer, hvor der

trækkes på institutionaliserede relationer og mere lobbyistiske elementer, hvor relationerne har et ad hoc præg.

Distinktionen mellem lobbyistiske og korporative relationer dækker over stor diversitet i organisationernes kontakter til forvaltningen. I nogle tilfælde søger organisationerne på eget initiativ at gøre forvaltningen opmærksom på deres synspunkter. I andre har relationerne karakter af fastere konsultation eller forhandling, og i de mest ekstreme tilfælde overlades visse beslutninger helt til bestemte interesseorganisationer (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999a: 12; Maloney et al., 1994: 25-26). Hertil kommer, at de aktører, der i nogle tilfælde er mål for organisationernes bestræbelser på at sikre indflydelse, i andre tilfælde selv aktivt søger at påvirke den offentlige politik. Forvaltningsaktører kan ligefrem blive organisationernes allierede i den forstand, at de deltager aktivt i forsøg på at påvirke politikken i en bestemt retning (Baumgartner og Mahoney, 2002).

Bevæger man sig videre til den litteratur, der beskæftiger sig med parlaments-siden, indgår politikerne som tredjepart – ved siden af organisationer og embedsmænd – både i amerikansk og skandinavisk litteratur om subsystemer og segmentering (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999a: 9; Damgaard, 1986). I dansk og skandinavisk sammenhæng har der herudover været en del interesse for samarbejdet mellem bestemte organisationer og partier – blandt andet fordi partisystemet og organisationssystemet indtil 1973 i høj grad var spejlbilleder af hinanden (Bille, 1998: 102-103; Sundberg, 2001). Den gensidige autonomi og selvstændighed i forholdet mellem politiske partier og organiserede interesser er øget i løbet af de seneste årtier (Bille, 1998: 113), men det betyder ingenlunde, at der alt i alt er mindre kontakt mellem organisationerne på den ene side og partier og politikere på den anden.

Mere rammende er at tale om, at kontakterne mellem organisationer og parlamentariske aktører er præget af større diversitet end tidligere (Christiansen og Nørgaard, 2003a: 192-197), hvilket gør det til et oplagt emne for videre analyse at undersøge, hvilke politikere og partier interesseorganisationer henvender sig til. I den sammenhæng er det i parlamentariske systemer væsentligt at skelne mellem politikere, der er medlem af regerings- eller af oppositionspartier. Oppositionspolitikere har betydeligt flere frihedsgrader i deres kontakter med organisationer, og organisationerne kan levere skyts til en række af de mindretalsaktiviteter for eksempel i forbindelse med forespørgselsdebatter og formulering af ændringsforslag, som oppositionen typisk engagerer sig i (Binderkrantz, 2003; Christiansen, 1998: 126).

Inden for amerikansk forskning har spørgsmålet om, hvilke politikere organisationerne kontakter, været genstand for stor opmærksomhed. Diskussionen har centreret sig om, hvorvidt organisationer søger at få skeptisk indstillede kongresmedlemmer til at skifte mening; eller om de koncentrerer sig om politikere, der i forvejen betragtes som velvillige (Baumgartner og Leech, 1996). Richard L. Hall og Frank W. Wayman har eksempelvis peget på, at organisationer – frem for at forsøge at overbevise deres modstandere – søger at få enige politikere til at handle som agenter, der varetager organisationernes interesser (Hall og Wayman, 1990: 802). Andre forfattere har argumenteret for, at organisationernes strategier i denne

henseende afhænger af organisationens specifikke mål, ligesom de varierer mellem forskellige faser i beslutningsprocessen (Goldstein, 1999: 47; Hojnacki, 2000).

Indirekte strategier: mediekampagner og medlemsmobiliseringer

Mens dansk litteratur om traditionelle interesseorganisationer ikke i særlig vidt omfang har beskæftiget sig med interesseorganisationers mere indirekte indflydelsesstrategier, har litteraturen om sociale bevægelser både i Danmark og internationalt netop sat forskellige former for aktioner og mobiliseringer i fokus (Mikkelsen, 2002a, 2002b). Selv om de sociale bevægelser behandles i en særlig litteratur, anerkendes typisk, at der snarere end to fundamentalt forskellige grupper af organisationer, er tale om et kontinuum af organisationstyper. Det specificeres imidlertid ikke, hvor grænsen mellem sociale bevægelse og interesseorganisationer går (Burstein, 1999: 8-9). Samtidig har mange sociale bevægelser med tiden suppleret deres handlingsrepertoire med mere konventionelle strategier, mens traditionelle interesseorganisationer omvendt fra tid til anden benytter sig af ganske konfronterende strategier (Tarrow, 1998: 205; Rucht, 1990: 173). Empirisk viser analyser af for eksempel miljøorganisationer, at disse benytter sig af indirekte strategier samtidig med, at de har tætte direkte kontakter til beslutningstagere (Christiansen, 1999: 160; Rommetvedt et al., 2001: 428).

I forlængelse af denne diskussion er det mest frugtbart at betragte de organisationer, der diskuteres i litteraturen om sociale bevægelser, som organiserede interesser på linje med traditionelle interesseorganisationer. Den viden, der findes om disses anvendelse af forskellige taktikker, kan dermed med fordel inddrages i diskussionen af organisationsstrategier. I dansk sammenhæng tyder denne forskning for eksempel på, at repertoiret af aktionsformer ændrer sig væsentligt over tid, og at der findes cykliske tendenser i forekomsten af kollektive aktioner (Mikkelsen, 2002b). I relation til aktioner er det i øvrigt værd at bemærke, at disse udover at rette sig mod at påvirke opinion og beslutningstagere, kan have til hensigt at blokere direkte for iværksættelsen af en allerede truffet beslutning for eksempel gennem fysisk blokade (Hermansson et al., 1999: 12).

Inden for amerikansk forskning har diskussionen af organisationers anvendelse af indirekte strategier dybe rødder. I 1960'erne pegede Lester W. Milbrath for eksempel på, at organisationer kan få adgang til genvalgsorienterede politikere ved at mobilisere disses vælgere (Milbrath, 1963: 239-242). I forlængelse heraf forstås mobiliseringsstrategier typisk som forsøg på at lægge pres på kongresmedlemmer ved at appellere til deres ønske om at blive genvalgt. Mobiliseringer skal dels signalere til beslutningstagere, at deres vælgere bekymrer sig om organisationens mål, og dels påvirke den offentlige opinion ved at rette befolkningens opmærksomhed mod bestemte spørgsmål (Dunleavy, 1991: 20-22; Goldstein, 1999: 39; Kollman, 1998: 10). Græsrodsaktiviteter har ifølge denne litteratur ikke meget med spontant opstået aktivisme at gøre, men stimuleres af organisationsledere, der udvikler stadigt mere sofistikerede former for mobilisering (Shaiko, 1999: 2). Kenneth M. Goldstein udtrykker det – med en omskrivning af et klassisk citat af E.E. Schattschneider – således: "the accent of the heavenly choir depends heavily on the strategic choices the choir leader is making" (Goldstein, 1999: 131).

En del af en mobiliseringsstrategi kan også være indgåelse af alliancer med andre organisationer. Også her er der både et beredskabsopbyggende element, hvor organisationerne løbende opbygger gode kontakter til andre organisationer og et konkret, indflydelsesrettet element, hvor organisationerne etablerer koalitioner, der skal influere specifik politik. Som baggrund for, at organisationer søger at skabe koalitioner peges dels på, at de dermed får ressourcer til at gennemføre mere omfattende lobbykampagner og dels på, at koalitionerne kan legitimere deres politiske ønsker som udtryk for andet og mere end snævre særinteresser (Graziano, 2001: 51; Hula, 1999: 26-29).

Selv om der ikke er forsket meget i danske organisationers brug af medie-strategier, er litteraturen ingenlunde blind for, at interesseorganisationer anvender denne kanal (Albæk, 1997: 73-75; Andersen og Hansen, 1991: 19-21; Christiansen og Nørgaard, 2003a: 93-94). Også i svensk og norsk forskning er spørgsmålet om mediestrategier og påvirkningen af opinionen på dagsordenen og diskuteres her mere eksplicit end i Danmark (Hermansson et al., 1999: 14; 48-49; Rommetvedt, 2000). Briten Wyn Grant peger på, at medierne spiller en stadig mere væsentlig rolle for selv veletablerede organisationer, og at organisationerne bruger medierne på flere forskellige måder. Organisationer søger på den ene side generelt at opnå synlighed – beredskabsopbygning – og på den anden side reagerer de på konkrete sager, der dukker op i medierne, og bruger medierne til at søge direkte indflydelse på regeringens beslutninger (Grant, 2000: 128; 134-136).

Herudover påpeges, at nogle organisationer har en såkaldt ansvarlig brug af medierne, der kan kombineres med tætte kontakter til beslutningstagere. Medie-strategier, der omfatter samfundsforstyrrende aktioner og direkte angreb på ministre eller andre opfattes til gengæld som uansvarlig mediebrug (Grant, 2000: 135-136). I forlængelse heraf har Gadi Wolfsfeld peget på, at gennemførelsen af forskellige former for aktioner for nogle grupper er en forudsætning for at få mediernes opmærksomhed, mens mere magtfulde grupper kan få mediedækning også af deres konventionelle aktiviteter – det er dermed kun de grupper, der i forvejen er indflydelsesrige, der kan opnå opmærksomhed gennem ansvarlig brug af medierne (Wolfsfeld, 1984: 379-380).

Hvad påvirker organisationers valg af strategi?

Ovenstående analyseramme kan danne udgangspunkt for undersøgelser af, i hvilket omfang interesseorganisationer generelt benytter sig af de forskellige strategier og af, hvorvidt organisationerne kombinerer hele spektret af strategier eller, om nogle organisationer først og fremmest holder sig til for eksempel de direkte strategier og overlader mere medieorienterede strategier til andre. Interessant er imidlertid også, hvilke faktorer der har betydning for organisationernes valg af strategier. Interesseorganisationer må generelt opfattes som kalkulerende aktører, der baserer deres handlinger på strategiske vurderinger, og vælger deres indflydelsesstrategier ud fra en vurdering af, hvordan organisationens mål bedst nås (Christiansen, 1998: 123; Rommetvedt, 2000: 117). Organisationer har en tendens til at flokkes, der hvor magten er (Grant, 2000: 5), og det er derfor oplagt, at indretningen af det politiske system og magtfordelingen mellem forskellige aktører har

betydning for strategivalget. Hertil kommer forhold, der knytter sig til emnekonteksten, idet konfliktmønstre og politisering varierer på tværs af emner og politikområder.

Organisationernes strategier er imidlertid ikke blot afhængige af sådanne eksterne faktorer, men også af, hvilken organisationstype der er tale om og af organisationens besiddelse af forskellige ressourcer. I de to følgende afsnit diskuteres derfor først organisationseksterne og derefter organisationsinterne faktorer, der har betydning for organisationernes indflydelsesstrategier. Der skal ikke her gives en udtømmende diskussion af de faktorer, der må forventes at påvirke organisationers valg af strategi, men derimod peges på nogle af de mest interessante diskussioner i litteraturen.

Eksterne faktorer: betydningen af institutionel struktur og kontekst

Helt overordnet har det politiske systems arkitektur og institutionelle indretning betydning for organisationers valg af strategi (Goldstein, 1999: 30). Det åbner for en lang række mulige forklaringer på forskelle i indflydelsesstrategier, men her skal særligt fremhæves betydningen af adgang til forskellige arenaer. Forskellige forskere peger på, at organisationer søger at rejse politiske sager i den mest fordelagtige beslutningsarena, og at organisationer, der ikke har held med sig i én arena, kan forsøge at bringe et spørgsmål videre til en anden (Baumgartner og Jones, 1993: 36; Dudley og Richardson, 1998: 729). Deltagelse i den Europæiske Union har føjet endnu et niveau af arenaer til det nationale, og organisationer har dermed fået mulighed for at omgå de nationale politiske institutioner (Pedersen, 1998: 207-208; Richardson, 2000: 1011-1013). Antallet af arenaer – eller adgangspunkter – varierer fra politisk system til politisk system, og kan dermed være årsag til tværnationale variationer i organisationsstrategier. Ydermere kan der være forskel på antallet af mulige arenaer alt efter politikområdet og sagens karakter, ligesom forskellige organisationer kan have forskellige adgangsmuligheder (Blom-Hansen, 2002: 96).

I dette lys kan en organisations mulighed for deltagelse i korporative strukturer opfattes som adgang til en ekstra arena. Har en organisation opnået privilegeret status og et institutionaliseret samspil med forvaltningen, har den bedre muligheder for at bruge denne kanal end andre. Korporative strukturer kan imidlertid ikke blot konceptualiseres som en ekstra arena. Derimod må såvel det muligheds-skabende som det begrænsende aspekt af institutioner inddrages (Rucht, 1990: 166-167). Foregår politikfastlæggelsen på et område traditionelt gennem korporative strukturer, kan det begrænse organisationernes muligheder for at anvende andre strategier, ligesom det for ikke-privilegerede organisationer kan gøre det ganske vanskeligt at opnå indflydelse. Det betyder også, at forvaltningens beslutninger om, hvorvidt organisationer skal inddrages, er væsentlige for organisationernes strategier. I modsætning til for eksempel korporatismens forståelse af de statslige aktører som altafgørende for samspillet med interesseorganisationer, er dette imidlertid kun én blandt flere faktorer til forståelse af organisationers strategier.

En yderligere kilde til variation mellem forskellige politikområder, knytter sig til forskelle i politikens karakter. Forskellige forfattere har argumenteret for, at

”policies determine politics” (Lowi, 1972: 299) og dermed for, at interessekonstellationen og samspillet mellem organisationer og beslutningstagere varierer mellem forskellige politikområder på grund af forhold, der har med selve politikens indhold at gøre (Lowi, 1972; Wilson, 1980). Robert H. Salisbury et al. har da også påvist klare forskelle i organisationers konflikt- og alliancemønstre inden for forskellige politiske områder i USA (Salisbury et al., 1987). Interview med danske organisationsfolk peger ligeledes på, at nogle områder er mere konfliktfyldte end andre, ligesom der er forskel på, i hvor høj grad brug af medierne spiller en rolle (Binderkrantz, 2002). Det sidstnævnte hænger blandt andet sammen med, at nogle emner er mere velegnede til mediekampagner end andre (Grant, 2000: 127).

En relateret pointe er, at der er forskel på politiseringen af forskellige områder. E.E. Schattschneider pegede for eksempel på, at der i ethvert samfund vil være nogle konfliktdimensioner, som dominerer den politiske debat, mens andre mulige konfliktdimensioner er helt upolitiserede (Schattschneider, 1960). Inden for stærkt politiserede områder vil organisationerne have lettere ved at involvere politikere og offentlighed, mens det omvendt kan være vanskeligt at forfølge en strategi, der sigter mod at holde politiske diskussioner i lukkede fora. Særligt i forhold til mobiliseringsstrategien har politiseringen og populariteten blandt organisationens medlemmer og befolkningen generelt betydning, idet organisationerne primært kan bruge denne strategi, hvis der er bred opbakning til indsatsen (Kollman, 1998: 155).

Af betydning for organisationers strategier er også, hvilken fase i den politiske beslutningsproces, organisationernes indsats retter sig mod. Interesseorganisationer kan være aktive igennem hele den politiske proces – fra et emne kommer på den politiske dagsorden, over beslutningsforberedelse og -vedtagelse til implementeringen af politikken – men der vil typisk være variation i indflydelsesstrategierne alt efter, hvilken fase politikken er i (Christiansen og Nørgaard, 2003b: 22; Grant, 2000: 60-62). I nogle faser spiller politikere og partier en væsentlig rolle, mens politikken i andre faser i høj grad er lagt i hænderne på embedsmænd. Selv om organisationer til enhver tid kan forsøge at involvere medierne eller politikerne, er der dermed nogle faser, hvor direkte kontakter til embedsmænd er helt afgørende, og hvor ikke-privilegerede organisationer vanskeligt kan gøre sig gældende (Damgaard, 1986: 275; Grant, 2000: 78-79).

Interne faktorer: organisationstyper og organisationernes ressourcer

En række forfattere argumenterer for, at organisationsstrategier ikke alene afhænger af organisationseksterne forhold, men også må forstås ud fra hensynet til interne forhold i organisationen. Specifikt peges på, at båndet mellem ledelse og medlemmer er forskelligt i organisationer, der arbejder for ideelle mål og organisationer, der baserer sig på grupper, som vil få et særligt udbytte af, at organisationen når sine mål (Berry, 1977: 7; 1984: 96-97; Maloney et al., 1994: 32; Shaiko, 1999: 4, 21). Der er ikke konsensus om danske betegnelser for disse typer af organisationer, men de vil i det følgende blive betegnet som henholdsvis ideelle og interessebaserede organisationer.² Patrick Dunleavy peger på, at interessebaserede organisationer, der altså rekrutterer deres medlemmer fra afgrænsede grupper, ofte

vil udvikle en art monopolsituation, hvor de forsyner disse grupper med kollektive goder. Ideelle organisationer vil derimod tiltrække medlemmer fra mange forskellige dele af samfundet, og medlemmernes velfærd vil ikke i særlig høj grad afhænge af organisationens arbejde. Der vil desuden typisk være konkurrence mellem forskellige organisationer af denne type, og utilfredse medlemmer kan derfor skifte til en anden organisation eller afslutte deres organisationsmedlemskab fuldstændigt (Dunleavy, 1991: 54-55; 63-68).

Dette tema om forskelle i medlemmernes exit-muligheder (Hirschman, 1970) genfindes i mange analyser, der påpeger, at ideelle organisationer i vidt omfang vælger deres strategier ud fra nødvendigheden af at tiltrække og fastholde medlemmer. Generelt forventes og påvises en forkærlighed for indirekte strategier, der på grund af deres store synlighed, er velegnede til at sende signaler til medlemmerne om, at organisationen arbejder for de fælles mål (Gais og Walker, 1991: 113-114; Maloney et al., 1994: 35). Hertil kommer, at medlemmerne af nogle af de ideelle organisationer forventer, at organisationerne benytter sig af ukonventionelle metoder, ligesom det kan opfattes som illegitimt at samarbejde for tæt med beslutningstagere (Jordan og Maloney, 1997: 181-183; Rommetvedt, 2000: 117; Christiansen, 1999: 154).

I interessebaserede organisationer er det typisk vigtigst for medlemmerne, at organisationen tilvejebringer goder. Medlemmerne mister desuden mere ved at forlade organisationen – i ekstreme tilfælde kan reel exit ligefrem være umuligt, som hvis man for eksempel efter at have meldt sig ud af en fagforening fortsat arbejder under den overenskomst, som denne fagforening har indgået (Berry, 1984: 96; Hirschman, 1970: 100). Samtidig kan det være vanskeligere at forsvare sådanne særinteresser i offentligheden. Karakteren af de mål, en organisation arbejder for, har således betydning for, om de bedst forfølges gennem en forhandlingslogik i interaktion med bureaukrater eller gennem offentlige protestkampagner (Dunleavy, 1991: 20-22; 120; Maloney et al., 1994: 36; Grant, 2000: 28). Empiriske analyser viser da også forskelle mellem disse organisationstypers anvendelse af indflydelsesstrategier (Gais og Walker, 1991; Rommetvedt et al., 2001: 425).

Organisationers ressourcer i form af for eksempel penge og ansatte har generelt betydning for deres muligheder for intensivt at søge at påvirke offentlig politik (Baumgartner og Leech, 1998: 162-163; Buksti, 1977: 18; Christiansen og Nørgaard, 2003a: 138-153). Det er oplagt, at en ressourcestærk organisation har mulighed for at anvende en bred vifte af strategier, men der er ikke enighed om, hvilke strategier der kræver flest ressourcer. Mest interessant er da også, at de relevante ressourcer kan variere fra strategi til strategi, fordi nytten af forskellige ressourcer varierer mellem forskellige arenaer (Baumgartner og Jones, 1993; Wolfsfeld, 1984: 379-380).

En stor del af litteraturen om organisationers direkte interaktion med beslutningstagere peger på, at organisationerne tildeles indflydelse som led i et ressourcebytte med offentlige aktører (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999a: 14; Maloney et al., 1994: 20; Molina og Rhodes, 2002: 321-322). I hvilket omfang organisationer kan få indflydelse, afhænger dermed af, hvad de kan tilbyde. Inden for korporatismen er organisationernes mulighed for at legitimere politikken i forhold til deres

medlemmer, for generelt at påtage sig et medansvar for politikken og for at bidrage til implementering af politikken, blevet tillagt stor betydning (Blom-Hansen og Daugbjerg, 1999a: 11-12). Herudover står økonomisk baserede organisationer særligt stærkt, fordi erhvervslivet på sin side kontrollerer den økonomiske produktion, mens fagbevægelsen på sin side har mulighed for at lamme samfundet gennem strejker og lignende (Gullberg og Helland, 2003: 25-26; Lindblom, 1977; Öberg, 1994).

Også information og viden er væsentlige aktiver for organisationerne (Maloney et al., 1994: 20; Pedersen, 1998: 223). Organisationernes mulighed for at forsyne politikere med information om vælgernes holdninger ses for eksempel som en central ressource. Ifølge John Mark Hansen giver amerikanske politikere adgang til de organisationer, der vurderes at have komparative fordele i forhold til at være behjælpelige med deres genvalg (Hansen, 1991: 11-17). Som diskuteret oven for peger litteraturen om mobilisering af medlemmer i for eksempel brevskrivningskampagner på, at det organisationerne søger at demonstrere gennem disse er, at store grupper af vælgere er optaget af organisationens mærkesager. Dermed er en sådan indirekte strategi et middel til at opnå direkte adgang til politikerne (Kollman, 1998).

Denne del af litteraturen betragter politikere som ensidigt fokuseret på genvalg, og er præget af sit ophav i en amerikansk kontekst, hvor det enkelte kongresmedlems genvalg i høj grad afhænger af vedkommendes egne handlinger. I dansk og landekomparativ sammenhæng må der tages hensyn til partiernes rolle i forhold til genvalg. Herudover er det oplagt, at politikere ikke blot er interesseret i information om elektorale forhold, men også om forhold, der har med politikens indhold og de mulige konsekvenser af denne at gøre (Austen-Smith, 1993: 799; Gullberg og Helland, 2003: 26). I forhold til organisationsressourcer skal endelig nævnes, at medlemsformen har betydning for muligheden for at forfølge en mobiliseringsstrategi, idet organisationer med individuelle medlemmer bedre kan mobilisere disse end organisationer med kollektive medlemmer (Kollman, 1998).

Tabel 2 giver en oversigt over de eksterne og interne faktorer, der her er fremhævet som væsentlige for organisationernes valg af indflydelsesstrategier:

Tabel 2. Faktorer, der påvirker organisationers indflydelsesstrategier

Eksterne faktorer	Interne faktorer
Institutionelle forhold: adgang til forskellige arenaer	Organisationstype og -mål: ideel eller interessebaseret organisation
Politikområdet: politikens indhold og graden af politisering	Materielle ressourcer: penge, ansatte, økonomisk magt
Fase i den politiske beslutningsproces	Immaterielle ressourcer: medlemmer, legitimitet, information

Afslutning: konsekvenser for vurderingen af organisationers indflydelse

Dansk forskning i interesseorganisationers politiske rolle har taget udgangspunkt i organisationernes integration i offentlige beslutningsprocesser. Der er tilveje-

bragt stor indsigt i organisationernes institutionaliserede deltagelse i beslutningsprocesser i forvaltningen og også i bredere forstand i organisationernes direkte relationer til offentlige beslutningstagere. Interesseorganisationer benytter sig imidlertid også af mere indirekte strategier i deres forsøg på at påvirke offentlig politik, og meget tyder på, at disse i dag spiller en mere væsentlig rolle end tidligere. Der er derfor grund til at anlægge et perspektiv, hvor både organisationers deltagelse i stærkt institutionaliserede netværk og korporative strukturer og deres anvendelse af indirekte indflydelsesstrategier kan belyses.

Artiklen har opstillet en analyseramme, der i første række havde til hensigt at bidrage til forståelsen af danske interesseorganisationers anvendelse af disse forskellige indflydelsesstrategier. Analyserammen kan dog med god mening benyttes også i forbindelse med landekomparative analyser, og det vil i særdeleshed være interessant at undersøge tværnationale variationer i anvendelsen af forskellige strategier. Anvendeligheden til analyser af andre politiske systemer afhænger dog af, hvorvidt det i disse principielt er muligt at anvende de forskellige indflydelsesstrategier. Ligeledes kan helt andre strategier i nogle lande være af så væsentlig betydning, at det er nødvendigt at modificere analyserammen – for eksempel vil det i en amerikansk kontekst være oplagt at inddrage strategier rettet mod retssystemet.

Perspektiver, der fokuserer på organisationers integration i offentlige beslutningsprocesser antager enten eksplicit eller implicit, at alle organisationer tilstræber den tættest mulige deltagelse i offentlige beslutningsprocesser, og at de derfor nærmest pr. automatik benytter sig af de deltagelsesmuligheder, de tildeles af offentlige beslutningstagere. Hertil kommer, at der typisk sluttes fra organisationernes tilstedeværelse i for eksempel korporative organer til disses indflydelse på offentlig politik (Christiansen og Nørgaard, 2003c: 178-181). I en sådan optik ses organisationers anvendelse af andre indflydelsesstrategier allerhøjest som en art tilbagefaldsstrategi, der bruges af outsiderorganisationer, der er udelukket fra deltagelse i netværk og korporative strukturer.

Selv om det skulle være tilfældet, at organisationer generelt foretrækker direkte deltagelse i beslutningsprocesser, betyder dette ikke nødvendigvis, at andre strategier er uvæsentlige. Organisationer, der ikke er tildelt en privilegeret status af de offentlige myndigheder, er således ikke helt udelukket fra påvirkningsmuligheder. De kan forsøge at appellere til politikere, de kan søge mediernes opmærksomhed, eller de kan involvere deres medlemmer i demonstrationer og aktioner. Selv på traditionelt stærkt korporative områder formuleres i nogle situationer politik uden om de normale beslutningsstrukturer, og selv typiske insiderorganisationer må derfor nogle gange ty til disse metoder, hvis de ønsker politisk indflydelse.

Hertil kommer, at der kan være situationer, hvor organisationerne maksimerer deres indflydelse på anden vis end ved at indgå i tætte samspil med beslutningstagere. Det kan skyldes, at organisationerne forfølger sager, hvor appeller til befolkning og politikere vurderes som mere effektfulde end kontakter til embedsmænd, eller at organisationerne ikke er indstillet på at gå på kompromis og påtage sig et medansvar for politikken. Danske organisationsforskere er bestemt opmærk-

somme på disse forhold, men dette har ikke ført til ændringer i forskningens analytiske udgangspunkt og empiriske fokus (Christiansen og Nørgaard, 2003c: 183).

Når interesseorganisationers indflydelsesstrategier er interessante, er det naturligvis ultimativt på grund af den indflydelse, organisationerne har på offentlig politik. Det er da også først og fremmest i forhold hertil, at større indsigt i organisationers indflydelsesstrategier er relevant. Undersøgelser af organisationers deltagelse i korporative strukturer belyser ganske vist et særdeles væsentligt aspekt af organisationernes indflydelsesmuligheder og analyser af andre typer kontakter til embedsmænd og politikere lægger endnu en vigtig brik til forståelsen heraf. Uanset dette, kan der sagtens være situationer, hvor andre indflydelsesstrategier i højere grad giver resultater, for eksempel fordi en organisation via en vellykket mediestrategi har held til at ændre den politiske dagsorden.

Skal der gives et dækkende billede af omfanget af interesseorganisationers politiske indflydelse, er det derfor nødvendigt at omfatte hele spektret af indflydelsesmuligheder. Dette accentueres af, at meget tyder på, at nogle typer af organisationer i højere grad end andre benytter sig af indirekte strategier, og at der er forskel på, hvilke ressourcer der har betydning for muligheden for at få indflydelse i forskellige sammenhænge. Dermed får det analytiske udgangspunkt også betydning for vurderingen af, hvilke grupper og organisationer, der har mulighed for at gøre sig gældende. I dansk forskning har der således været en tendens til at fokusere på de organisationer, der står stærkt i korporative organer, mens interessen for organisationer som for eksempel Ældresagen, der i højere grad benytter sig af indirekte strategier, har været meget lille. Dette har ikke alene empirisk og teoretisk interesse, men er også interessant i normativ forstand. De uligheder, der umiddelbart springer i øjnene, når en type strategier undersøges, er ikke nødvendigvis de samme, som er karakteristiske, hvis andre strategier sættes i fokus.

En vurdering af rimeligheden af organisationernes indflydelse må derfor omfatte alle de forskellige indflydelseskanaler. Samtidig kan det i demokratisk forstand være gavnligt at vurdere fordele og ulemper ved forskellige indflydelsesmuligheder op i mod hinanden. Foregår politikfastsættelsen i korporative organer, indebærer det en vis lukkethed, hvor det kan være vanskeligt for befolkningen at få indblik i politikens tilblivelse. Også organisationers relationer til for eksempel partier og politikere kan i nogle tilfælde være svært gennemskuelige, mens de i andre kan have en ganske åben karakter. Søger organisationerne indflydelse gennem relativt åbne kanaler, er det let at få indsigt heri, men det kan til gengæld være vanskeligere for de involverede parter at finde kompromisløsninger og at forpligte organisationerne på et medansvar for politikken. Vurderingen af rimeligheden af de forskellige former for indflydelse er i sidste ende et politisk spørgsmål, men forskningen kan bidrage til at forbedre grundlaget for sådanne vurderinger.

Noter

1. Tak til Jens Blom-Hansen, Asbjørn Sonne Nørgaard og Politicas to anonyme bedømmere for kommentarer, der har bidraget til at skærpe artiklens argumentation og præcision væsentligt.

2. Disse betegnelser ligger tæt op af den skelnen mellem økonomiske og ideelle organisationer, der anvendes af nogle danske forskere (Ronit, 1998: 10). Betegnelsen interessebaseret er dog valgt frem for betegnelsen økonomisk, fordi der findes organisationer – som for eksempel patientforeninger – der baserer sig på afgrænsede interessegrupper af ikke-økonomisk karakter.

Litteratur

- Albæk, Erik (1997). *HIV, Blood and the Politics of "Scandal" in Denmark*, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Andersen, Mikael Skou og Michael W. Hansen (1991). *Vandmiljøplanen. Fra forhandling til symbol*, Harlev: Forlaget Niche.
- Austen-Smith, David (1993). "Information and Influence: Lobbying for Agendas and Votes", *American Journal of Political Science*, Vol. 73, No. 3, pp. 799-833.
- Baumgartner, Frank R. and Bryan Jones (1993). *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Baumgartner, Frank R. and Beth L. Leech (1996). "The Multiple Ambiguities of 'Counteractive Lobbying'", *American Journal of Political Science*, Vol. 40, No. 2, pp. 521-542.
- Baumgartner, Frank R. and Beth L. Leech (1998). *Basic Interests: The Importance of Groups in Politics and in Political Science*, Princeton: Princeton University Press.
- Baumgartner, Frank R. and Christine Mahoney (2002). "Gaining Government Allies. Groups, Officials and Alliance Behavior", paper prepared for the annual meeting of the Midwest Political Science Association, Chicago, April 25-28.
- Berry, Jeffrey M. (1977). *Lobbying for the People: the Political Behavior of Public Interest Groups*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Berry, Jeffrey M. (1984). *The Interest Group Society*. Boston: Little, Brown and Company.
- Berry, Jeffrey M. (1989). "Subgovernments, Issue Networks, and Political Conflict", in Richard A. Harris and Sidney M. Milkis (eds.), *Remaking American Politics*, Boulder: Westview Press.
- Bille, Lars (1998). "Partier og interesseorganisationer", pp. 85-119 i Karsten Ronit (red.), *Interesseorganisationer i dansk politik*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Binderkrantz, Anne (2002). *Kampen om opmærksomhed. Samspillet mellem interesseorganisationer og folketingspolitikere i Danmark*, speciale, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Binderkrantz, Anne (2003). "Strategies of Influence: How Organizations React to Changes in Parliamentary Influence and Activity", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 26, No. 4, pp. 287-306.
- Blom-Hansen, Jens (2000). "Still Corporatism in Scandinavia? A Survey of Recent Empirical Findings", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 23, No. 2, pp. 157-181.
- Blom-Hansen, Jens (2001). "Organized interests and the state: A disintegrating relationship? Evidence from Denmark", *European Journal of Political Research*, Vol. 39, No. 3, pp. 391-415.
- Blom-Hansen, Jens (2002). *Den fjerde statsmagt? Kommunernes Landsforening i dansk politik*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Blom-Hansen, Jens og Carsten Daugbjerg (1999a). "Staten og de organiserede interesser: En teoretisk introduktion", pp. 6-20 i Jens Blom-Hansen og Carsten Daugbjerg (red.), *Magtens Organisering – Stat og interesseorganisationer i Danmark*, Århus: Systime.
- Blom-Hansen, Jens og Carsten Daugbjerg (1999b). "Magtens organisering", pp. 205-216 i Jens Blom-Hansen og Carsten Daugbjerg (red.), *Magtens Organisering – Stat og interesseorganisationer i Danmark*, Århus: Systime.
- Buksti, Jacob (1977). *Organisationsmagt – statsmagt. Om studiet af interesseorganisationerne og deres politiske aktivitet*, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.
- Buksti, Jacob (1982). *Organisationer og offentlig politik*, Århus: Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

- Buksti, Jacob (1993). "Interest Groups in Denmark", pp. 100-112 in Jeremy J. Richardson (ed.), *Pressure Groups*, Oxford: Oxford University Press.
- Burstein, Paul (1999). "Social Movements and Public Policy", pp. 3-21 in Marco Giugni, Doug McAdam and Charles Tilly (eds.), *How Social Movements Matter*, Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Christiansen, Peter Munk (1998). "Interesseorganisationerne, centraladministrationen og udviklingen af nye indflydelsesstrategier", pp. 119-154 i Karsten Ronit (red.), *Interesseorganisationer i dansk politik*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Christiansen, Peter Munk (1999). "Miljøpolitik og interesseorganisationer: Mellem anarki og integration", pp. 146-162 i Jens Blom-Hansen og Carsten Daugbjerg (red.), *Magtens Organisering – Stat og interesseorganisationer i Danmark*, Århus: Systime.
- Christiansen, Peter Munk og Asbjørn Sonne Nørgaard (2003a). *Faste forhold – flygtige forbindelser. Stat og interesseorganisationer i Danmark i det 20. århundrede*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Christiansen, Peter Munk og Asbjørn Sonne Nørgaard (2003b). *De som meget har... Store danske virksomheder som politiske aktører*, Århus: Magtudredningen.
- Christiansen, Peter Munk og Asbjørn Sonne Nørgaard (2003c). "Positionel magt – om at slutte fra at være (til stede) til at have og til at gøre", pp. 177-189 i Peter Munk Christiansen og Lise Togeby (red.), *På sporet af magten*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Christiansen, Peter Munk and Hilmar Rommetvedt (1999). "From Corporatism to Lobbyism? Parliaments, Executives and Organized Interests in Denmark and Norway", *Scandinavian Political Studies*, Vol. 22, No. 3, pp. 195-221.
- Christiansen, Peter Munk og Niels Christian Sidenius (1999). "Venner for altid? Samspillet mellem centraladministrationen og interesseorganisation", pp. 21-35 i Jens Blom-Hansen og Carsten Daugbjerg (red.), *Magtens Organisering – Stat og interesseorganisationer i Danmark*, Århus: Systime.
- Damgaard, Erik (1986). "Causes, forms, and consequences of sectoral policy-making: some Danish evidence", *European Journal of Political Research*, Vol. 14, No. 3-4, pp. 273-287.
- Daugbjerg, Carsten (1998). *Policy Networks under Pressure: Pollution Control, Policy Reform and the Power of Farmers*, Aldershot: Ashgate.
- Dudley, Geoffrey and Jeremy Richardson (1998). "Arenas without Rules and the Policy Change Process: Outsider Groups and British Road Policy", *Political Studies*, Vol. 46, No. 4, pp. 727-747.
- Dunleavy, Patrick (1991). *Democracy, Bureaucracy and Public Choice. Economic Explanations in Political Science*, New York: Harvester/Wheatsheaf.
- Gais, Thomas L. and Jack L. Walker, Jr. (1991). "Pathways to Influence in American Politics", pp. 103-121 in Jack L. Walker (ed.), *Mobilizing Interest Groups in America. Patrons, Professions and Social Movements*, Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Goldstein, Kenneth M. (1999). *Interest Groups, Lobbying, and Participation in America*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Grant, Wyn (2000). *Pressure Groups and British Politics*, London: Macmillan Press, Ltd.
- Graziano, Luigi (2001). *Lobbying, Pluralism and Democracy*, New York: Palgrave.
- Gullberg, Anne Therese og Leif Helland (2003). *Profesjonell lobbyisme. Norske elitors brug og holdninger*, Oslo: Makt- og demokratiutredningen.
- Hall, Richard L. and Frank W. Wayman (1990). "Buying Time: Moneyed Interests and the Mobilization of Bias in Congressional Committees", *American Political Science Review*, Vol. 84, No. 3, pp. 797-820.
- Hansen, John Mark (1991). *Gaining Access: Congress and the Farm Lobby, 1919-1981*, Chicago: Chicago University Press.
- Hermansson, Jörgen, Anna Lund, Torsten Svensson og Perola Öberg (1999). *Avkorporatisering och lobbyism*, Stockholm: SOU.
- Hillman, Amy J. and Michael A. Hitt (1999). "Corporate political strategy formulation: A model of approach, participation and strategy decisions", *The Academy of Management Review*, October, pp. 825-542.

- Hirschman, Albert O. (1970). *Exit, Voice and Loyalty. Responses to Decline in Firms, Organizations and States*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hula, Kevin W. (1999). *Lobbying Together. Interest Group Coalitions in Legislative Politics*, Washington, DC: Georgetown University Press.
- Hojnacki, Marie (2000). *The Changing Process of Direct Lobbying*, paper version, May.
- Jordan, Grant and William Maloney (1997). *The Protest Business. Mobilizing Campaign Groups*, Manchester: Manchester University.
- Kollman, Ken (1998). *Outside Lobbying: Public Opinion and Interest Group Strategies*, Princeton: Princeton University Press.
- Kriesi, Hanspeter (1996). "The organizational structure of new social movements in a political context", pp. 152-184 in Doug McAdam, John D. McCarthy and Mayer N. Zald (eds.), *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Lindblom, Charles E. (1977). *Politics and Markets: The World's Political-Economic Systems*, New York: Basic Books.
- Lowi, Theodore J. (1972). "Four systems of policy, politics and choice", *Public Administration Review*, July/August, pp. 298-310.
- Mahoney, Christine (2003). *Influential Institutions: Demand Side Forces in the EU Interest Group System*, paper prepared for presentation at the American Political Science annual meeting, Philadelphia, August 28-30.
- Maloney, William A., Grant Jordan and Andrew M. McLaughlin (1994). "Interest Groups and Public Policy: the Insider/Outsider Model Revisited", *Journal of Public Policy*, Vol. 14, No. 1, pp. 17-38.
- Mikkelsen, Flemming (2002a). "Protestaktioner og sociale bevægelser i Europa efter Anden Verdenskrig – teoretiske og empiriske aspekter", pp. 17-44 i Flemming Mikkelsen (red.), *Bevægelser i demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Mikkelsen, Flemming (2002b). "Kollektive aktioner og politiske bevægelser i Danmark efter Anden Verdenskrig", pp. 45-80 i Flemming Mikkelsen (red.), *Bevægelser i demokrati. Foreninger og kollektive aktioner i Danmark*, Århus: Aarhus Universitetsforlag.
- Milbrath, Lester W. (1963). *The Washington Lobbyists*, Chicago: Rand McNally & Company.
- Molina, Oscar and Martin Rhodes (2002). "Corporatism: The Past, Present, and Future of a Concept", *Annual Review of Political Science*, Vol. 5, No. 1, pp. 305-331.
- Page, Edward C. (1999). "The insider/outsider distinction: an empirical investigation", *British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 1, No. 2, pp. 205-214.
- Pedersen, Ove K. (1998). "Interesseorganisationerne og den parlamentariske styreform", pp. 197-229 i Karsten Ronit (red.), *Interesseorganisationer i dansk politik*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Rhodes, R.A.W. and David Marsh (1992). "New directions in the study of policy networks", *European Journal of Political Research*, Vol. 21, No. 1-2, pp. 181-205.
- Richardson, Jeremy J. (1993). "Interest Group Behaviour in Britain: Continuity and Change", in Jeremy J. Richardson (ed.), *Pressure Groups*, Oxford: Oxford University Press.
- Richardson, Jeremy J. (2000). "Government, Interest Groups and Policy Change", *Political Studies*, Vol. 48, No. 5, pp. 1006-1025.
- Rokkan, Stein (1966). "Norway: Numerical Democracy and Corporate Pluralism", pp. 70-117 in Robert A. Dahl (ed.), *Political Oppositions in Western Democracies*, New Haven: Yale University Press
- Rommetvedt, Hilmar (2000). "Private and Public Power at the National Level", pp. 112-131 in Henri Hoverde, Philip G. Cerny, Mark Haugaard and Howard E. Lentner (eds.), *Power in Contemporary Politics*, London: Sage Publications.
- Rommetvedt, Hilmar, Arild Aurvåg Farsund and Kjersti Melberg (2001). "Corporatism and Lobbyism in Norwegian Environmental Policy-Making", pp. 421-443 in Stuart S. Nagel (ed.), *Handbook of Global Technology Policy*, New York: Marcel Dekker, Inc.

- Ronit, Karsten (1998). "Interesseorganisationer i dansk politik. Traditioner og problemstillinger", pp. 1-48 i Karsten Ronit (red.), *Interesseorganisationer i dansk politik*, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Rucht, Dieter (1990). "The Strategies and Action Repertoires of New Movements", pp. 156-175 in Russell J. Dalton and Manfred Kuechler (eds.), *Challenging the Political Order. New Social and Political Movements in Western Democracies*, Cambridge: Polity Press.
- Salisbury, Robert H., John P. Heinz, Edward O. Laumann and Robert L. Nelson (1987). "Who Works with Whom? Interest Group Alliances and Opposition", *The American Political Science Review*, Vol. 81, No. 4, pp. 1217-1234.
- Schattsneider, E.E. (1960). *The Semisovereign People: A Realists View at Democracy in America*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Shaiko, Ronald G. (1999). *Voices and Echoes for the Environment: Public Interest Representation in the 1990's and Beyond*, New York: Columbia University Press.
- Smith, Martin J. (1990). "Pluralism, Reformed Pluralism and Neopluralism: the Role of Pressure Groups in Policy-Making", *Political Studies*, Vol. 38, No. 2, pp. 302-322.
- Sundberg, Jan (2001). "Partier och intresseorganisationer i Norden: från nära integration till relaterad autonomi", pp. 161-182 i Jan Sundberg (red.), *Partier och intresseorganisationer i Norden*, København: Nord 2001:8
- Tarrow, Sidney (1998). *Power in Movement. Social Movements and Contentious Politics*, second edition, Cambridge: Cambridge University Press.
- Truman, David (1951). *The Governmental Process*, New York: Alfred A. Knopf.
- Wilson, James Q. (1980). *The Politics of Regulation*, New York: Basic Books.
- Wolfsfeld, Gadi (1984). "Collective Political Action and Media Strategy. The Case of Yamit", *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 28, No. 3, pp. 363-381.
- Öberg, Perola (1994). *Särintresse och allmänintresse: Korporatismens ansikten*, Uppsala: Almqvist og Wiksell International.